

УДК 343.211.3-053.2

Руденко Вікторія Олександрівна
аспірант кафедри соціальної економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
ORCID 0000-0001-7920-4679

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Швидкий розвиток цифрових технологій надав дітям та молоді безпрецедентні можливості для спілкування, навчання, обміну та доступу до інформації, а також висловлення своїх поглядів і думок з питань, які впливають на їхнє життя та спільноти. Але в той же час ширший і легший доступ до онлайн-сервісів становить більшу загрозу для безпеки дітей у цифровому середовищі та в реальному житті. Сьогодні діти стикаються з багатьма серйозними ризиками, починаючи від конфіденційності, насильства з боку однолітків і насильницького та/або невідповідного віку вмісту, до шахрайства в Інтернеті та злочинів проти дітей. Зростаюча кількість погроз і збільшується кількість зловмисників, які діють одночасно в різних країнах, ускладнює їх відстеження та притягнення до відповідальності.

Цифрове середовище постійно розвивається і розширюється, охоплюючи інформаційно-комунікаційні технології, включаючи цифрові мережі, контент, послуги та програми, підключені пристрої та середовища, віртуальну та доповнену реальність, штучний інтелект, робототехніку, автоматизовані системи, алгоритми та аналітику даних, біометрію та технологію імплантації. Це середовище стає все більш важливим у більшості аспектів життя дітей, у тому числі під час кризи, оскільки соціальні функції, включаючи освіту, державні послуги та торгівлю, поступово покладаються на цифрові технології. Це дає нові можливості для реалізації прав дітей, а також створює ризики їх порушення або зловживання [2].

За даними незалежного розслідування міжнародних агенцій, на сьогодні Інтернетом користуються понад 200 тисяч дітей віком від 5 до 18 років, причому понад 71% з них є активними користувачами [3].

При цьому лише 15% підлітків знають про ризики, з якими вони можуть зіткнутися в Інтернеті, і менше половини з них мають уявлення про основні правила безпеки [3]. У зв'язку з цим виникає необхідність посилення безпеки дітей у цифровому світі, необхідність впровадження інноваційних профілактичних методів і підходів, які відповідають сучасним викликам і тенденціям у сфері ІТ-технологій.

Одним із пріоритетів національної політики захисту дітей в Україні є забезпечення безпеки дітей, поваги до їх прав та найкращих інтересів. Особлива увага приділяється процесу створення безпечного середовища, розробці превентивних механізмів проти всіх форм насильства, протидії домашньому насильству та жорстокому поводженню з дітьми.

Діти щодня отримують доступ до Інтернету, і вони вразливі до різного роду порушень, які часто є непомітними. Їхні права мають повністю поважатися, захищатися та виконуватися як офлайн, так і онлайн.

З цією метою Національна поліція України працює над розробкою проектів, що будуть спрямовані на моніторинг небезпечного контенту для дітей, встановлення місцезнаходження зниклих дітей, впровадження онлайн-платформ для надання онлайн-консультацій дітям та їхнім батькам, а також створення безпечного середовища для дітей у цифровому просторі.

Для адекватного реагування на виклики, пов'язані з діяльністю антигромадських угруповань в інформаційному просторі, зокрема в соціальних мережах, Національна поліція України створила постійну оперативну групу у складі поліцейських підрозділів кіберполіції. Кіберполіція реагує на кожне повідомлення про участь дітей у небезпечних групах. Проводяться експертні дослідження комп'ютерної техніки, відстежуються соціальні мережі дітей щодо можливих намірів покінчити життя самогубством. Ці заходи підрозділів кіберполіції допомагають блокувати відповідні групи. Це, у свою чергу, дає

змогу запобігти вчиненню кримінальних правопорушень щодо дітей та молоді, а також запобігти скоєнню дітьми самоушкодження чи самогубства.

Таблиця 1

Права дитини у цифровому середовищі [1]

Право на доступ до інформації	<p>Забезпечити надійний та адекватний доступ дітей до цифрового контенту і послуг, спеціально призначених для них.</p> <p>Вживати заходи для безплатного доступу до цифрового середовища у спеціальних публічних просторах, наскільки це можливо.</p> <p>Вимагати від постачальників інтернет-послуг забезпечити їх доступність для дітей з інвалідністю.</p> <p>Забезпечити розмаїття джерел якісної інформації та освітнього цифрового контенту і послуг для дітей.</p>
Право на свободу слова	<p>Вживати заходи, щоб забезпечити права дитини на отримання та вираження будь-яких поглядів, думок або висловлювань із важливих для них питань через засоби масової інформації за їхнім вибором та незалежно від того, чи їхні погляди й думки були позитивно сприйняті державою чи іншими учасниками.</p> <p>Інформувати дітей, як здійснювати своє право на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі, поважаючи права та гідність інших.</p> <p>Ознайомлювати дітей із законними обмеженнями свободи вираження поглядів, щоб запобігти порушенням прав інтелектуальної власності та боротися з підбурюванням до ненависті та насильства.</p> <p>Забезпечити належну оцінку поглядів дітей відповідно до їхнього віку та зрілості.</p>
Право на цифрову грамотність	<p>Сприяти розвитку цифрової грамотності дітей, зокрема щодо формування критичного розуміння цифрового середовища й освітніх ресурсів.</p> <p>Надати доступ до онлайн-інструментів і ресурсів, а також навичок для поліпшення критичного розуміння цифрового середовища, його можливостей та ризиків.</p> <p>Просувати цифрову грамотність у місцях, де діти широко використовують інтернет, особливо у школах та організаціях, що працюють із дітьми та для дітей.</p> <p>Заохочувати і підтримувати цифрову освіту батьків або опікунів з метою гарантування безпечного та стійкого цифрового середовища для дітей і сімей.</p> <p>Навчати цифрової грамотності дітей, які мають обмежений доступ до цифрових технологій або не мають доступу до них, а також дітей, у яких немає навичок використання або які недостатньо використовують цифрові технології з причин вразливості, зокрема дітей з інвалідністю.</p> <p>Забезпечити високоякісні освітні ресурси, фізичні пристрої та інфраструктури, що полегшують діяльність дітей у цифровому середовищі.</p>

Право на залученість	<p>Забезпечити право дитини бути залученою, брати участь у грі та мирних зібраннях і об'єднаннях, зокрема шляхом онлайн-спілкування, ігор, встановлення контактів та участі у розвагах.</p> <p>Інформувати дітей, які можливості вони мають, забезпечити підтримку для користування цими можливостями.</p> <p>Відкрити дітям доступ до участі у місцевій, національній і глобальній політиці та політичній дискусії.</p> <p>Захистити дітей, які використовують своє право на мирні зібрання та об'єднання в цифровому середовищі, від стороннього моніторингу та нагляду.</p>
Право на приватне життя	<p>Забезпечити захист особистих даних дітей і конфіденційність їхньої кореспонденції та приватних повідомлень.</p> <p>Не забороняти законом чи на практиці дітям анонімність, псевдонімність або використання технологій шифрування.</p> <p>Обробляти персональні дані лише за явною та обґрунтованою згодою дітей та/або їхніх батьків чи законних представників.</p> <p>Заборонити законом профілювання дітей для аналізу або передбачення їхніх особистих уподобань.</p>
Право на захист	<p>Поважати, захищати й виконувати права кожної дитини в межах своєї юрисдикції.</p> <p>Захищати дітей від продуктів, послуг і контенту в цифровому середовищі, які юридично обмежуються з урахуванням конкретних вікових категорій, використовуючи методи, які узгоджуються з принципами мінімізації даних.</p> <p>Забезпечити дітям і їхнім представникам доступні, відкриті й прийнятні для дітей способи подання скарг та пошуку судових і позасудових засобів відшкодування.</p> <p>Співпрацювати із засобами масової інформації для розробки програм підвищення обізнаності, спрямованих на захист дітей від шкідливого контенту, а також запобігання їхній участі в незаконній онлайн-діяльності.</p> <p>Здійснювати політику, спрямовану на надання реабілітаційних послуг жертвам сексуального та іншого насильства.</p> <p>Розробляти у межах національної системи захисту дітей комплексну політику захисту та безпеки в цифровому середовищі, до якого залучені всі відповідні зацікавлені сторони, включаючи дітей.</p>

Одним із пріоритетів національної політики захисту дітей в Україні є забезпечення безпеки дітей, поваги до їх прав та найкращих інтересів. Особлива увага приділяється процесу створення безпечного середовища, розробці превентивних механізмів проти всіх форм насильства, протидії домашньому насильству та жорсткому поводженню з дітьми.

Діти щодня отримують доступ до Інтернету, і вони вразливі до різного роду порушень, які часто є непомітними. Їхні права мають повністю поважатися, захищатися та виконуватися як офлайн, так і онлайн.

Незважаючи на ризики, Інтернет надає практично безмежні можливості для дітей з точки зору навчання, спілкування, творчості та соціалізації. Тому

так необхідно розвивати більше контенту, спрямованого на поширення знань про права людини, які були б привабливими і адаптованими до різних вікових груп. Потрібно зробити більше для підготовки покоління активних громадян, відданих просуванню та дотриманню прав людини.

Список бібліографічних посилань:

1. Права дитини у цифровому середовищі: як дотримати, захистити, реалізувати [Електронний ресурс] / Практика управління закладом освіти. – 2018. – №10. – Режим доступу : <https://edirshkoly.m CFR.ua/677837>

2. General comment No. 25 (2021) on children’s rights in relation to the digital environment 2 March 2021 United Nations Committee on the Rights of the Child [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/053/43/PDF/G2105343.pdf?OpenElement>

3. Comments by Ukraine to the Concept Note of the General comment on children’s rights of the child in relation to the digital environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FDocuments%2FHRBodies%2FCRC%2FGCChildrensDigitalEnvironment%2FStates%2FUkraine.docx&wdOrigin=BROWSELINK>